

מעדני שבת

פרשת במדבר תשפ"ה

גליון תנ"ח

— מעדנים על הפרשה בהלכה ובאגדה —

נערך בס"ד ע"י מתתיהו אליהו הכהן זילביגר

מלאכת הוצאה

כתיב (ד, טו) 'אלה משא בני קהת', איתא בגמ' (שבת צ"ב). תניא א"ר אלעזר המוציא משא בשבת למעלה מעשרה טפחים חייב שכן משא בני קהת. ומשא בני קהת מנלן, ילפינן מארון, דאמר מר ארון תשעה וכפורת טפח, הרי כאן עשרה, וגמירי דכל טונא דמידלי במוטות תילתא מלעיל ותרי תילתא מלרע, ואשתכח דלמעלה מעשרה הוי קאי. ורש"י מפרש שהחידוש הוא שאע"פ שרה"ר אינו עולה למעלה מעשרה טפחים ומה"ט הדין הוא שהזורק ארבע אמות ברה"ר והחפץ נח בצד הכותל למעלה מעשרה פטור כי אין רה"ר למעלה מעשרה, אפי' הכי כאן הוא חייב דדוקא זורק פטור אבל מעביר חייב, דיליף מבני קהת במשכן.

השו"ע (או"ח שמ"ו) פוסק מן התורה אין מלאכת הוצאה אלא במוציא, ומכניס, וזורק, ומושיט מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד. וחכמים אסרו מכרמלית לרשות היחיד או לרשות הרבים או מהם לכרמלית. אבל מקום פטור מותר להוציא ולהכניס ממנו לרשות היחיד ולרשות הרבים, ומהם לתוכו.

המוציא מרה"י למקום פטור על דעת להמשיך משם לרה"ר אם עמד מעט במקום פטור ואח"כ חזר והוציא לרה"ר פטור מכיון שעשה הנחה במקום אבל מדרבנן יש איסור, דגזרינן דילמא אתי לאפוקי להדיא מרה"י לרה"ר. וה"ה דאסור להוציא מטעם זה מרה"י למקום פטור דרך רה"ר אף אם יזהר שלא לעמוד ברה"ר.

לא יעמוד אדם על מקום פטור ויקח חפץ מיד מי שעומד ברשות הרבים ויתננו למי שעומד ברשות היחיד, או איפכא. ולהחליף דרך מקום פטור ברשויות דרבנן, יש אוסרים ויש מתירים.

נכלל במלאכת הוצאה שאסור להעביר ד' אמות ברה"ר. ורבנן אסרוהו גם בכרמלית.

במלאכת הוצאה צריך שיהיה עקירה והנחה. חפץ שבידו או בבגדו אנו אומר' שעקירת הגוף הוה כעקירת החפץ. אם עמד לפוש הרי זה נחשב הנחה אבל עמד לכתף אינו הנחה. אם עמד כדי לדבר עם חבירו או כדי לפתוח את דלת הבית או כדי לחצות את הכביש הרי זה נחשב כהנחה כן משמע מהשער הציון (שמ"ט י"ח) שכתב שחייב אפי' אם לא עמד לפוש בהדיא ורק בשביל איזה סיבה שמנעו לילך, כיון שלא עמד לתקן דרך משאו. ומה שאמר בגמ' עמד לפוש הוא לאו דוקא, רק לאפוקי שלא עמד לתקן. וראיה ממה שאמר בגמ' (שבת קנ"ג:) בבהמה דכשקיימא להשתין מים הוא גם כן בכלל עמידה.

החזו"א (ס"ב ד') כתב דהאי עומד לפוש רבותא הוא וק"ו אם עמד לדבר עם חברו, ונקט לפוש לרבותא דה"א כיון דנופש להחליף כח למשאו כלכתף דמי קמ"ל. ויש להסתפק אי הניח החפץ לארץ לצורך כיתוף אי חשיב הנחה, ומדברי (תוס' ח':) משמע שהנחת חפץ לכתף לא נחשב הנחה. אם עמד ליד הרמזור (כשהוא אדום) כתב האג"מ (או"ח ה' כ"ח) דהוה כעומד לפוש אבל השש"כ (י"ח רל"ז) כתב שכיון שזה נגד רצונו ומצפה כל הזמן להמשיך ללכת דינו כעומד לכתף.

אם אחד עוקר והשני מניח או כשלא היה הנחה כלל כגון שיצא לרה"ר ושוב חזר לרה"י בלי להניחו ברה"ר הרי הוא אסור מדרבנן. וכן עוקר חפץ שלא על דעת להוציאו ושוב נמלך לצאת בעוד שהחפץ בידו הרי הוא אסור מדרבנן. השו"ע (שמ"ט ה') כתב להעביר חפץ ברה"ר פחות פחות מד' אמות [דהיינו שעמד לפוש בינתיים ולא שעמד תוך ד' אמות לתקן משאו] מותר מן התורה אבל מדרבנן אסרוהו גזירה שמא לא יפסיק ויעבירו יותר מד' אמות בפעם אחת, ואפי' בכרמלית הוא אסור.

אפי' הכי מותר לו לאדם לעקור חפץ מרה"ר וליתנו לחבירו שאצלו בתוך ד' אמותיו וחבירו לחבירו שאצלו, אע"פ שהחפץ הולך כמה מילין ברה"ר, ויש מי שאוסר גם את זה. המתירים ס"ל דכיון שהוא ע"י הרבה בני אדם שכל אחד אינו מוליך כי אם פחות מד' אמות אף דע"י כולם החפץ זו שטח רב אין לחוש דלמא יבא אחד להוליכו ד' אמות.

הוציא בשינוי

שינוי במשנה (שבת צ"ב). המוציא חפץ בין ביד ימין בין בשמאלו בין בתוך חיקו או על כתיפו חייב שכן משא בני קהת. רש"י מפרש דכתיב 'בכתף ישאו', וימין ושמאל וחיק חייב שכן אורח ארעא. ובירושלמי ילפינן ליה מדכתיב בפרשתנו 'ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה', שמן אחד בימין, ושמן אחד בשמאל, והקטורת בחיקו, והחביתין בכתף.

אבל המוציא כלאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפקו באזנו ובשערו ובפונדתו ופיה למטה בין פונדתו לחלוקו ובשפת חלוקו במנעלו בסנדלו פטור שלא הוציא כדרך המוציאין, ואינו אסור אלא מדרבנן.

מצא בטעות שיש לו דבר בכיס

מי שיצא מרה"י לרה"ר ואח"כ נזכר שיש בכיסו חפץ מבואר בספר זכור ושמור שאם עדיין לא עמד מאז שיצא מרה"י אז אסור לו לעמוד עכשיו ברה"ר כי בזה יעשה הנחה אלא יניח את החפץ על מקום פטור תוך כדי הליכתו. או יחזור למקום שיצא משם. אם אינו יכול לחזור למקום שיצא משם אז ילך לרה"י אחרת ויניחו שם כדי שלא יהיה הוצאה מרה"י לרה"ר.

אם כבר עמד ברה"ר ועדיין עומד מאחר שכבר עשה הנחה יש לו להניח את החפץ שם על הקרקע. ואם הוא חפץ יקר יכול לבקש מגוי שיקחו בשבילו למקום שמור, ואם אין שם גוי אז הקילו שיכול להוליכו פחות פחות מד' אמות וכשמגיע לרה"י יזרוק את החפץ לתוך הרה"י דרך שינוי.

אם נזכר בשעת הליכה אבל כבר עמד ברה"ר מאז שיצא מביתו אז אין לו לעמוד עכשיו אלא יניחו על מקום פטור, ואם אין שם מקום פטור אז יניחו ברה"ר דרך שינוי אבל אין לו לחזור לרה"י כי הרי כבר עמד בנתים ברה"ר ומכניס מרה"ר לרה"י. אם הוא חפץ יקר אז ימשיך לילך ויעשה שהחפץ יהיה עליו דרך שינוי כדי שבהמשך הליכתו הוא מוליך את החפץ בשינוי וילך כך עד שמגיע לרה"י שמור.

החזו"א (ק"ה ו') כתב אם יצא בטעות מרה"י לרה"ר כאשר בגדו בידו אל ילבשו תוך הליכתו, משום שהלבישה נחשבת כהנחה אף כשהוא מהלך.

איתא במדרש רבה (במדבר פרק א') בג' דברים ניתנה התורה באש ובמים ובמדבר. השם משמואל מפרש שכל שלשה דברים אלו ישנם גם באדם הפרטי. אש היא הבוערת בלב ישראל לאביהן שבשמים. מים הם במוח שהוא קר, והוא ישוב הדעת לחשוב חשבוננו של עולם, במתינות וברוח נכון, ובשכל התורה. מדבר הוא נדיבות הלב להפקיר את כל ההנאות ורצונות דהאי עלמא המונעין את האדם משלימותו, וכדאיתא במדרש כל מי שאינו עושה את עצמו הפקר כמדבר אינו יכול לקנות את התורה.

כתיב (ג, מט) 'ויקח משה את כסף מאת העודפים על פדויי הלויים, מאת בכור בני ישראל לקח את הכסף וכו'.

המשך חכמה מפרש דבא לרמז שהגורל הוא לא במקרה רק מאת הקב"ה, כי הרי היו בכורים כ"ב אלף ורע"ג, ואם הגורל הוא במקרה א"כ היה נופל גורל של ה' שקלים גם קטנים יותר מבין חודש, אשר היו צריכים לתת פדיון ה' שקלים, והיו חייבים האבות לתת כסף עבורם. לזה הורו הפסוק שהגורל מן השמים, ונפל הגורל של ה' שקלים רק על גדולים, אשר הם חייבים בעצמם לתת חמשה שקלים, וזה כוונת הפסוק ומאת הבכורים בעצמם לקח את הכסף.

כתיב (ג, טו) 'מבן חודש ומעלה', רש"י מפרש משיצא מכלל נפלים הוא נמנה לקרא שומר משמרת הקדש.

בספר דרש משה מפרש דבעצם כל קטן הוא בכלל קבלת התורה שיתחייב כשיגדל ולכן שייך למנותו בתוך כל ישראל הגדולים, אבל מתוך שלא ידוע שיתקיים ויתגדל לתורה ולקדושה מצד שלא יחנכו אותו כראוי מצד טרדת האבות לכן לא נמנו עד בן עשרים שכבר הוא בן דעת ורואין שהוא שומר תורה, אבל שבט לוי שהם הוקבעו להיות שומרי משמרת הקדש להורות ולדון ולעבוד עבודת ה' בבית המקדש הוא כרוב וחזקה שיתגדלו להיות שומרי משמרת הקודש ולכן יכולין למנותן תיכף משנולדו. ולכן אם האבות הם בני תורה ונזהרים במצות ה' ובכל לבם ונפשם שואפים הם להיות שומרי תורה ומצות שזה כל חייהם יש לנו לומר על בניהם מיד אחרי לידתם שהם שומר משמרת הקדש.

החפץ חיים (שם עולם ח"ב פרק ב') כתב הנה ידוע שבסוף הגלות כאשר הוא כעת יש בין הקדושה והטומאה מלחמה נוראה מאוד והטומאה מפיל חצים נוראים יש שהחץ משיגו בידו ויש ברגלו ויש שהחץ משחית תואר פניו למאד ועוד יש שהחץ משיגו בפיו ויש שהחץ משיגם בראשם ובלבם ולא נשאר מן המלחמה שלמים בכל איבריהם כ"א פלטים הם השרידים אשר ה' קורא והם הגבורים האמיתיים והם הם הבעלי תורה אשר עליהם עומד ממלכת ה' בעוה"ז. וחוץ מוטל על כל תופשי התורה לדעת את ערכם כי הם המעמידי הדת וכמו בלויים מצינו שנקראו בתורה בשם שומרי משמרת הקודש על שעליהם היה מוטל לשמור את כבוד משכן ה' אשר שם היה עומד ארון הברית שלא יטמאוהו זרים ולא יתבזה ח"ו כך בדורנו דת ה' עומד על ת"ח שבדור והם הנקראים שומרי משמרת הקודש שעליהם מוטל לשמור את ארון ברית ה' [היא תורתנו הקדושה] שלא יפרצוה זרים ואם ממלא את עבודתו באמונה שעל ידו מתרבה כבוד תורת ה' בעולם הוא בודאי חשוב אצל השי"ת כמו מלפנים נושאי ארון ברית ה' ויותר מהם שהם נשאו ארון הברית על שכמם בעת שהיה נגלה כבוד ה' לעיני הכל והכירו כולם את כבוד תורתו והיו הלויים מתכבדים על ידה אבל אלה נושאים אותה בשארית כחם ומחבבים אותה ומוסרים נפשם עליה לקיימה בעת הגלות שאין הכל מכירים ערכה וכבודה ולפעמים סובלין עוד עלבון עי"ז וע"כ בודאי יהיה שכרו כפול מן השמים.